

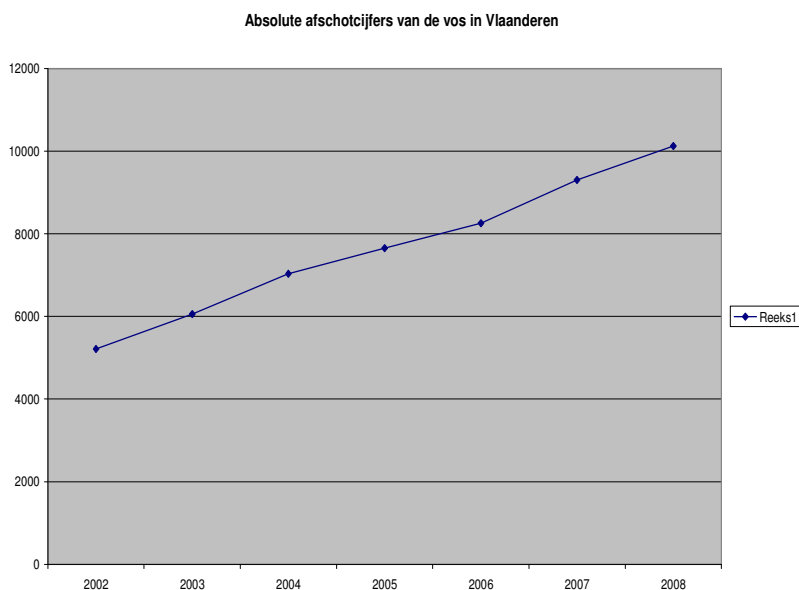
VOORSTEL VAN RESOLUTIE

**Van de heer Herman Schueremans, mevrouw Vera Van der Borgh t en de heren Sven Gatz en Karlos Callens en de dames Lydia Peeters; Annick De Ridder en Gwenny De Vroe
betreffende de ruimere bejagingsmogelijkheden van de vos in Vlaanderen**

TOELICHTING

Dames en heren,

De vos (*Vulpes vulpes*) vindt men in gans het holarctisch biogeografisch gebied terug. Dat wil zeggen dat hij voorkomt in gans Noord-Amerika tot aan Mexico, Europa, Noord-Afrika en Azië behoudens het zuidelijke deel van het Arabisch Schiereiland, Zuid-Azië en Zuidoost-Azië. In de Rode Lijst van de International Union for Conservation of Nature staat de vos gecatalogeerd als 'Least Concern'¹. Dat wil zeggen dat na toetsing aan diverse criteria de staat van instandhouding van de vos als zeer gunstig wordt beschouwd, ook in landen waar hij zeer intensief wordt bejaagd, zoals in sommige van de ons omringende landen.



In West-Europa heeft de vos sedert het midden van vorige eeuw globaal een spontane populatie-uitbreiding gekend. In Vlaanderen vinden we eenzelfde trend terug. In de jaren '60 werden de eerste vossen in Vlaanderen gesignaleerd en vanaf de jaren '80 nam de rekolonisatie concrete vormen aan met als gevolg dat sedert de jaren '90 de vos overal in Vlaanderen terug te vinden is.

De vos kent een bijzonder groot aanpassingsvermogen waardoor hij zich in nagenoeg alle biotootypes en in de nabijheid van de mens heeft weten te vestigen. Hij is een opportunistische omnivoor, zijn voedselkeuze is dus zeer heterogeen. Het hoofdaandeel bestaat uit kleine zoogdieren. Het aandeel vogels kan aanzienlijk zijn, waarbij het vooral gaat om grondlevende soorten (eenden, hoenderachtigen) of jonge dieren². Ook ongewervelden, valfruit en aas (verkeersslachtoffers) zijn in zijn voedselpallet terug te vinden. In het voorjaar –

¹ IUCN 2010, Red List of Threatened Species

² Verkem S., et al. 2003, *Zoogdieren in Vlaanderen. Ecologie en verspreiding van 1987 tot 2002*

tijdens de broedperiode – blijkt het aandeel van hoenderachtigen en grondbroeders groter te zijn. Op koloniebreeders kan de vos een zeer nefaste invloed uitoefenen.

In Noorwegen onderzocht Manuela Panzacchi de predatie van reekitsen door de vos tussen 1991 en 2004. Op het eiland Jöa en in de provincies Hedmark en Akerhus bleek respectievelijk 50 %, 52 % en 64 % van de reekitsen gepredeerd te worden binnen de eerste drie levensmaanden³. Analoog onderzoek werd in Zweden toonde dezelfde vaststellingen aan. Mogen we deze Scandinavische conclusies ongenueanceerd transponeren naar onze Vlaamse biotopen? Waarschijnlijk niet omdat hier een heel divers voedselaanbod aanwezig is.

Omdat de vos zich net in alle biotooptypes en dicht bij de mens heeft weten te vestigen, zorgt hij vaak voor overlast door het roven van klein- en pluimvee. Door het grote aanbod van neerhofdieren zijn de nestverliezen binnen de vossenworp tot een minimum herleid, waardoor de vossenpopulatie zich de laatste jaren explosief heeft kunnen uitbreiden. De worpgrootte varieert in Europa tussen de 3 en 5 jongen. In Vlaanderen heeft men aan de hand van placentallittekens bij de onderzochte vosmoeren vastgesteld dat er een worpgrootte is van 6.64 jongen per nest⁴.

Om zijn energiehuishouding op peil te houden neemt de vos dagelijks tussen 0,35 en 0,55 kg voedsel op⁵. Als voedselopportunist en cultuurvolger past de vos zich aan nagenoeg alle situaties aan, hetgeen leidt tot enorme seizoenale en regionale verschillen in voedselopname. Dat blijkt onder meer uit studies naar het vossendieet in de Duitse Alpen⁶, in Zwitserse steden⁷ en in de Nederlandse provincie Zuid-Limburg⁸.

Vlaanderen heeft veel steden met verstedelijkte buurgemeenten en kent een door lintbebouwing doorsneden buitengebied. Dit zorgt ervoor dat de mens nooit ver weg is van de natuur. Dit zorgt tegelijkertijd voor een enorm aanbod aan antropogeen voedsel voor de vos: vlees- en keukenafval, verwerkte levensmiddelen, neerhofdieren en huisdiervoedsel. De vos kent de wet van de minste inspanning heel goed. Waarom een snel vluchtende haas achterna zitten als hij zich een nacht tegoed kan doen aan een opengereten vuilniszak.

In Vlaanderen heeft het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek de voedselsamenstelling van de vos onderzocht⁹. Tussen 1998 en 2001 werd ongeveer 26 kg maaginhoud van gestrekte vossen onderzocht. Ongeveer 70 % van die inhoud kon geïdentificeerd worden: 23,7 % (woel)muizen en ratten, 16,9% konijnen en hazen, 15,8 % hoenderachtigen, 6,18 % dierlijk afval en 6,9 % fruit. Over de overige maaginhoud konden we in de literatuur niets terug vinden. In de hierboven aangehaalde studie vinden we niets terug van eieren in de

³ Panzacchi M., et al. 2007. *The ecology of red fox predation on roe deer fawns with respect to population density, habitat and alternative prey*

⁴ Van Den Berge K., et al. 2009, *Vossenonderzoek aan het INBO*

⁵ Van Den Berge K., 2005, *Voedsel生态学 van de vos in Vlaanderen. Vlaams vossensymposium*

⁶ Hartová-Nentvichova M. et al. 2009, *Variation in the diet of the red fox (Vulpes vulpes) in mountain habitats: Effects of altitude and season.*

⁷ Contesse P., et al. 2004, *The diet of urban foxes (Vulpes vulpes and the availability of antropogenic food in the city of Zurich, Switzerland*

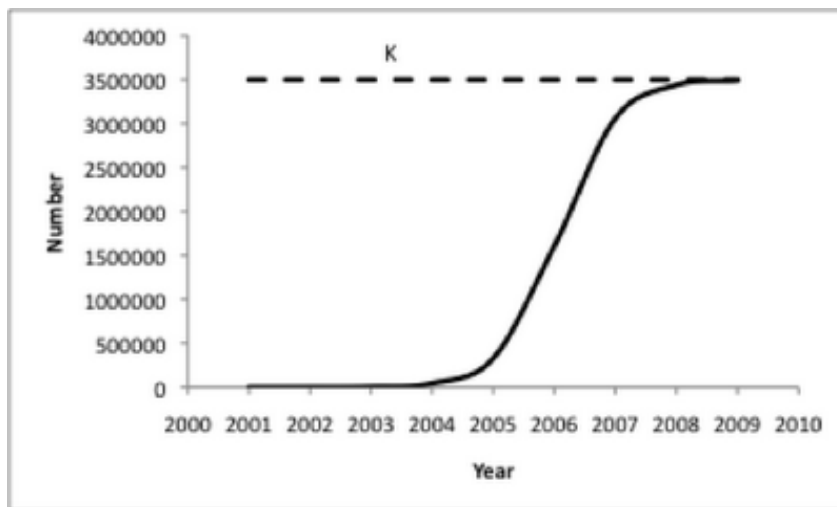
⁸ Mulder J.L., et al. 2004, *Ecologisch onderzoek aan geschoten vossen in Zuid-Limbrug, 2002-2003 met aanbevelingen voor het beheer van de vossenpopulatie in relatie tot hamsterpredatie*

⁹ Van Den Berge K., 2005. *Voedsel生态学 van de vos in Vlaanderen. Vlaams vossensymposium*

maaginhoud. Uit een Nederlands onderzoek naar predatie bij weidevogels blijkt dat de vos de grootste legselpredator te zijn van de nesten van weide- en akkervogels¹⁰. Misschien bestaat de niet-geïdentificeerde 30 % voor een deel uit eieren.

Zelfregulerende vossenpopulatie

De beschikbaarheid van het voedsel heeft natuurlijk een invloed op de densiteit van de vossenpopulatie. De vossenpopulatie kan je indelen in territoriale en niet territoriale vossen. Een territorium heeft de omvang die nodig is om de familie die het territorium bezet in voedsel te voorzien. Deze familie bestaat meestal uit een rekel en een alfamoer. Hiernaast verblijven er mogelijk nog dochters uit het vorige nest in het territorium die na het tweede levensjaar een eigen territorium opzoeken (betamoeren). Uit onderzoek aan het INBO¹¹ bleek een territorium in de Vlaamse Ardennen, wat als een ideaal biotoop wordt beschouwd, een grootteorde van 1 tot ca. 10 km² te hebben. Aan de hand van het aantal embryo's per adulte moervos en het aantal nesten per km² berekende hij ook het aantal vossen per 100 km². Hierbij kwam hij op een gemiddelde van 157 vossen per 100 km² in het najaar met een topwaarde die net onder de 2 dieren per km² lag. Omgeleid levert dit in de Vlaamse Ardennen een gemiddelde voorjaarsstand van 0,75 dieren per km².



Volgens Van Den Berghe (1995) zal de vossenpopulatie zichzelf reguleren/beperken. Hierbij wordt er echter van een theoretisch predator-prooi model uitgegaan, waarbij de daling van de prooipopulatie, een daling van de vossenpopulatie zal teweeg brengen. Het verloop van de populatiedensiteit in functie

van de tijd ziet er als volgt uit. Het onderste vlakke gedeelte van de curve toont het moeizame op gang komen van de populatiegroei. Bij een gering aantal individuen worden er weinig nakomelingen geproduceerd waardoor de populatie slechts traag kan aangroeien. Het steile middenstuk geeft de exponentiële fase in de groei aan. In deze fase is de reproductie zeer hoog doordat de jongen van de vorige generatie mee voor nieuwe generaties zorgen. In 1995 bevond Vlaanderen zich in deze exponentiële fase. De exponentiële groei zal uiteindelijk afzwakken en overgaan naar een constante populatiedichtheid (het bovenste vlakke gedeelte van de curve). Hierbij is de populatiegroei gestopt en schommelt de dichtheid rond een vaste waarde. De waarde

¹⁰ Teunissen W.A., et al. 2005, *Predatie bij weidevogels. Op zoek naar de mogelijke effecten van predatie op de weidevogelstand. Sovon-onderzoeksrapport*

¹¹ Van den Berghe K. 2005, *Populatie-ecologie van de vos in Vlaanderen. Vlaams Vossensymposium*

waarrond de populatie zal schommelen, hangt volledig af van externe factoren zoals voedselaanbod, biotoop, nestgelegenheid, ...

De populatieregeling van de predator door de populatie van de prooi soort, komt voornamelijk voor bij predators die gespecialiseerd zijn voor een bepaalde prooi soort. Een goed voorbeeld hiervan is de Canadese lynx die de cyclische oscillatie van zijn prooi soort, de Amerikaanse haas, volgt¹². Deze stelling zal echter niet meer opgaan wanneer de predator verschillende prooi soorten en zeker niet wanneer de soort zich tegoed doet aan antropogeen voedsel. heeft zoals de vos. Zo kunnen sommige predators stabiele populatiedichtheden behouden door over te schakelen op alternatief voedsel (prooi soort) wanneer hun belangrijkste prooi soort zeldzaam wordt. Dit vinden we bijvoorbeeld bij de bosuil (*Strix aluco*) terug waarbij de populatie redelijk stabiel blijft ondanks de grote fluctuaties van de kleine knaagdieren die dienen als hun belangrijkste prooi soorten¹³. Bovendien zal de vos niet enkel overschakelen naar andere prooi soorten maar ook naar antropogeen voedsel en gecultiveerde gewassen. Zodoende zal de predatiedruk in dat gebied hoog blijven. Hierdoor kan de biodiversiteit reeds sterk achteruitgegaan zijn vooraleer de populatie van de vos zal stabiliseren, hetgeen we bijvoorbeeld in het Zwin reeds konden vaststellen. De staat instandhoudingsdoelstellingen van diverse Habitatrichtlijn- en Vogelrichtlijnsoorten komt hierdoor onder druk te staan.

Uit de statistieken van het INBO blijkt het gemiddelde aantal geschoten vossen per 100 ha (mediaan) 0,75 te bedragen voor de geanalyseerde periode van 1998 – 2007. Uit de gerapporteerde afschotcijfers blijkt eveneens dat de mediaan doorheen de geanalyseerde periode stijgt¹⁴. De najaarsstand, de populatie voor de aanvang van het jachtseizoen, bedraagt tussen de 160 en 200 vossen per 100 km², dit komt overeen met één vos op een territorium van ongeveer 50 à 65 ha. In een door lintbebouwing doorsneden Vlaams landschap zorgt dit al snel voor een conflictsituatie met houders van neerhofdieren. Uit verschillende mediaberichten en klachten van mandatarissen en bezorgde burgers blijkt dat er vraag is naar een meer intense vorm van bejaging of bestrijding van de vos in Vlaanderen.

Instandhoudingsdoelstellingen

Vlaanderen heeft een aantal Europese Habitat- en Vogelrichtlijngebieden afgebakend, waarbinnen instandhoudingsdoelstellingen geformuleerd worden voor onder andere hamster, hazelmuis, nachtzwaluw, velduil, kwartelkoning, blauwe kiekendief, bruine kiekendief, grauwe kiekendief, strandplevier, kluut, steltkluut, fuut, roerdomp, woudaap, purperreiger, bergeend, krakeend, wintertaling, slobend, tafeleend, kuifeend, porseleinhoen, wulp, zwartkopmeeuw, kokmeeuw, stormmeeuw, kleine mantelmeeuw, grote stern, visdief en dwergstern.

¹² Krebs C.J. 2001, *Ecology. The experimental Analysis of Distribution and Abundance*

¹³ Ibidem

¹⁴ Scheppers T., Casaer J. 2008, *Wildbeheereenheden – statistieken : rapportering en verwerking over de periode 1998-2007*

Deze vogelsoorten zijn grondbroeders, wat wil zeggen dat deze dieren hun nest maken op of net boven de grond. Doordat ze hun nesten op de grond maken vallen ze vlugger ten prooi aan de vos. Uit verschillende studies is gebleken dat onder meer de wulp, visdief en nachtzwaluw regelmatig deel uitmaken van het dieet van de vos¹⁵. Bepaalde Vlaamse populaties van de supra aangehaalde diersoorten leveren een matig tot zeer belangrijke bijdrage tot de instandhouding van de soort in Noordwest-Europa en sommigen worden op de rode lijst als kwetsbaar aangeduid.

Onderzoek in de Nederlandse provincie Zuid-Limburg toonde aan dat 79 % van de hamsterpopulatie sterft door predatie, waarvan 40,5 % door de vos en 17,7 % door de marter¹⁶. In Nederland heeft men kunnen aantonen dat één van de drie hoofdoorzaken van de afname van de broedsuccessen van de bruine kiekendief te wijten was aan predatie door de vos van de eieren en de kuikens¹⁷. Bovendien is door dezelfde vorsers aangetoond dat er voedselcompetitie optreedt tussen de grauwe kiekendief en de vos, wat betreft de kleine en middelgrote vertebrata. De kiekendieven zijn in hun voedselkeuze mindere flexibel en dus neemt de populatie van de grauwe kiekendief af daar waar zich een hoge vossenpopulatie bevindt.

De Vlaamse klutenpopulatie is op Europees niveau van zeer groot belang. Momenteel ligt 34 % van de broedkolonies in Vlaanderen buiten de afgebakende vogelrichtlijngebieden¹⁸, enkel een lagere vossenpopulatie beogen in de habitat- en vogelrichtlijnen heeft dus geen zin. In Hongarije toonde men aan dat 86 % van de gefaalde klutennesten door predatoren werden vernield; 81 % door de vos of de das, 19 % door de bruine kiekendief en de geelpootmeeuw¹⁹. Uit dat onderzoek leidde men af dat de predatiedruk één van de belangrijkste factoren is op het uitkipsucces van koloniebroeders. In Schleswig-Holstein toonde men zelfs aan dat alle klutennesten in het onderzoeksgebied werden vernield door de aanwezige vossen. De onderzoekers toonden aan dat wanneer deze predator (voornamelijk van de eieren) verder zou toenemen en permanent in de broedplaatsen aanwezig zou zijn, dat sommige habitats als broedplaats niet meer bruikbaar zullen zijn voor de kluut. Mogen we in Zwin dezelfde conclusies trekken ?

De doelstelling van de Vlaamse overheid is het verbeteren van de kwaliteit van het leefgebied van de actuele populaties. Dit door onder meer het uitbreiden van (kust)polderreservaten. Het aanleggen van reservaten is goed voor het beperken van externe invloeden die veroorzaakt worden door de menselijke activiteit zoals landbouw, wandelaars en loslopende honden. Maar enkel nieuwe leefgebieden aanleggen voor diverse soorten zonder oog te hebben voor een stijgende predatiedruk in Vlaanderen is verloren energie. Het moet een complementair verhaal worden, ijveren voor meer leefgebieden en aandacht voor een beperkte predatiedruk.

¹⁵ Niewold FJJ & Jonkers DA. 1999. *Ruim baan voor de vos*. Rapport 447. Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek, Wageningen; Fletcher K. et al. 2010. *Changes in breeding success and abundance of ground-nesting moorland birds in relation to the experimental deployment of legal predator control*. Journal of applied ecology 47: 263-272.; Bijlsma RG. 2006. *Effecten van menselijke verstoring op grondbroedende vogels van Planken*; Hyde, D.A. 1997. *Special animal abstract for Sterna hirundo (common tern)*

¹⁶ La Haye M. et al. 2008, *Is de Hamster gebaat bij bejaaging van de Vos?*

¹⁷ Dijkstra C. & M. Zijlstra, 1997, *Reproduction of the Marsh Harrier Circus aeruginosus in recent land reclamations in The Netherlands*

¹⁸ Paelinckx D. et al. 2009, *Gewestelijke doelstellingen voor de habitats en soorten van de Europese habitat- en vogelrichtlijn voor Vlaanderen*

¹⁹ Lengyel S. 2006, *Spatial differences in breeding success in the pied avocet Recurvirostra avosetta : effects of habitat on hatching success and chick survival*

De zeer recente studie van Fletcher et al. uit 2010 herhaalde wat diverse andere studies reeds aangetoond hebben. Herstel van bepaalde populaties kan slechts succes kennen wanneer aan predator-controle wordt gedaan, in hoofdzaak van de vos, de kraai en de ekster²⁰.

Het onderzoek liep over een periode van 8 jaar in heide- en weidegebied in Northumberland in het noorden van Engeland. In die regio werden vier gelijkaardige gebieden afgebakend van ongeveer 10.000 ha waarbinnen de broedsuccessen en het voorkomen van een aantal grondbroeders werd onderzocht, waaronder Kievit (*Vanellus vanellus*), goudplevier (*Pluvialis apricaria*), wulp (*Numenius arquata*), Schots sneeuwhoen (*Lagopus lagopus scoticus*), graspieper (*Anthus pratensis*), watersnip (*Gallinago gallinago*) en veldleeuwerik (*Alauda arvensis*) in relatie tot de predatiedruk van de vos (*Vulpes vulpes*) en de zwarte kraai (*Corvus corone*).

In de vier onderzoeksgebieden werd in 2000 geen bestrijding (Predation Control) van kraai en vos uitgevoerd. In veld A werd wel bestrijding uitgevoerd van 2001 tot en met 2004 en nadien tot en met 2008 niet meer. In veld B werd van 2000 tot en met 2004 geen bestrijding uitgevoerd, nadien tot en met 2008 wel. In veld C werd vanaf 2003 tot het einde van de onderzoeksperiode bestrijding uitgevoerd en in veld D werd 8 jaar geen bestrijding uitgevoerd. In de figuur onderaan worden de jaartallen waarin bestrijding werd uitgevoerd aangeduid in grijze kleur.

Jaar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Veld A									
Veld B									
Veld C									
Veld D									

Uit deze studie blijkt dat de biotoopverbeterende maatregelen, zonder predatorcontrole, niet in staat zijn om het aantal broedende waadvogels te laten toenemen of zelfs een verbetering te brengen in schaarse populaties. Zo werd er in deze studie aangetoond dat er een significant verschil was tussen het aantal succesvolle broedparen tussen de gebieden en jaren met of zonder predatorcontrole (o.a. vos). Zo had een gemiddelde vogel 3 ½ keer meer kans om succesvol te zijn in een gebied met predatorcontrole. Deze studie wees ook uit dat het aantal broedende Kieviten met 66% toenam volgend op het seizoen met predatorcontrole en met 36% afnam na een seizoen zonder controle. Voor de plevier en wulp was deze toe- en afname, respectievelijk +36%/-29% en +14%/-17%.

De conclusie van de studie luidt als volgt: "Controlling predators is a potentially important management tool for conserving a range of threatened species. Considerable sums of public monies are currently spent on

²⁰ Fletcher K. et al. 2010, *Changes in breeding success and abundance of ground-nesting moorland birds in relation to the experimental deployment of legal predator control*. Journal of applied ecology 47: 263-272.;

habitat improvement for conservation and some of these public funds should be used to underpin habitat works with predator removal.”

Binnenkort allen de korhoen achterna?

In Vlaanderen beschouwt men de korhoen als aan uitgestorven soort. In de brochure ‘akkervogels in NW Europa’ van het INBO staan de korhoen, de ortolaan en de grauwe klauwier als ‘sold out’ gecatalogeerd. Tot de jaren '80 konden we in het natuurgebied ‘*de Liereman*’ nabij Turnhout nog baltsende korhanen observeren. Vandaag is ‘*de Liereman*’ een natuurreservaat zonder één stuk korwild.

In het Duitse natuurgebied ‘*Lüneburger Heide*’, bezuiden Hamburg, stelde men eveneens vast dat de populaties van een aantal soorten – de kraanvogel, de wulp, de ruigpootuil, de dwerguil, de korhoen en diverse andere soorten weide- en heidebroeders – daalden. De stichting *Naturschutzgebiet Lüneburger Heide* heeft samen met de deelstaat Sachsen, de Bondsrepubliek een beheermodel voor het heidegebied opgezet. De nadruk wordt daarbij gelegd op het beperken van de vijanden van het korwild, naast biotoopverbetering. In functie hiervan heeft men aan intensieve bouwjacht gedaan, waarbij zelfs kunstbouwen werden aangelegd. Een staaltje van pragmatische natuurbescherming!

Het Zwin als indicator

Het Zwin bestaat hoofdzakelijk uit grote duinmassieven, slikken en schorren. Slikken en schorren zijn door getijden beïnvloede, niet permanent onder water staande, luwe en daardoor slikrijke biotopen en omvatten een breed spectrum aan natuurtypes bepaald door - qua structuur - zeer uiteenlopende vegetaties, binnen Vlaanderen gaande van onbegroeide slikken tot en met wilgenvloedbossen. Deze waterrijke, in Vlaanderen uiterst zeldzame, slikken en schorren hebben een internationaal belang. Aan de Vlaamse kust vinden we zoutwaterslikken en -schorren momenteel enkel in het Zwin, aan de monding van de IJzer en in de Baai van Heist. Het opslibben van intertidale schorgebieden betekende een serieuze bedreiging voor hun voortbestaan. Recent heeft men meer en meer aandacht besteed aan deze gebieden en her en der worden herstelwerken uitgevoerd aan deze gebieden. Recent heeft men beslist 120 hectaren polder te ontpolderen ter uitbreiding van de schorgebieden in het Zwin. De zoutwaterschorren met schrale vegetatie zijn vaak fourageer- en broedgebieden voor zeevogels, zoals stern- en pleviersoorten, kluut, tureluur, visdief, kokmeeuw, zilvermeeuw, e.d.m.

Al sedert begin van dit millennium verscheen met regelmaat van de klok in de pers dat de vogelpopulatie in het Zwin er zienderogen op achteruit gaat. Eén van de oorzaken die daarbij wordt aangehaald is de evolutie van de schorren met schrale begroeiing naar vlaktes met monotone, monospecifieke vegetaties. Een goed beheer is daarom een primaire factor in het behoud van structurele en biologische diversiteit binnen schorren. Een

tweede reden die daarbij wordt aangehaald is de steeds groeiende vossenpopulatie. Het Zwin van weleer was een paradijs voor ornithologen, het huidige Zwin is niets anders dan een groene woestijn.

Uit het antwoord op de schriftelijke vraag (N° 115 / 2009) van Herman Schueremans blijkt dat er in 1987 niet minder dan 9.000 kokmeeuwparen in het Zwin broedden, in 1998 2.800 koppels, in 1999 was het aantal paren gedaald tot 650 en in 2003 broedden er nog slechts 11 paren. In de periode 1980 – 1989 broedden er jaarlijks gemiddeld 48 broedparen van de kluut, 53 van de scholekster, 28 van de tureluur, 22 van de zilvermeeuw, 5695 van de kokmeeuw en 249 van de visdief. In de periode van 1990-1999 – waarin de populatie-expansie van de vos in Vlaanderen aanving – broedden er nog jaarlijks gemiddeld 46 koppels van de kluut, 56 van de zilvermeeuw, 3130 van de kokmeeuw en 77 van de visdief. In de periode 2000-2008 broedden er nog 7 koppels van de kluut, 15 van de scholekster, 15 van de tureluur, 40 van de kokmeeuw en 5 van de visdief, met dien verstande dat er na 2003 van de meeste vogelsoorten geen broedparen meer zijn vastgesteld. Deze periode komt overeen met de explosieve populatiegroei van de vos in Vlaanderen. De broedende eendensoorten werden in dit overzicht buiten beschouwing gelaten, maar vertonen een analoge trend.

In 2007, 2008 en 2009 werd een blok van 23 hectaren schor in de zomer en het najaar begraasd door runderen om de verruiging van de vegetatie tegen te gaan. Toch zien we dat er in 2008 in het Zwin, op een handvol broedparen na, geen broedsuccessen werden vastgesteld. Zou het probleem elders kunnen liggen? Als de vos in een kippenren een slachting kan aanrichten, waarom zou hij dit als ware voedselopportunist in het Zwin niet kunnen? Nochtans hebben diverse in voetnoot aangehaalde studies de nefaste impact van de vos in broedkolonies bewezen!

Uit de afschotgegevens van de wildbeheerdatabank van het Agentschap voor Natuur en Bos blijkt dat in de wildbeheereenheid Damme Oostkust, welke aan het Zwin aangrenst, in 1999 twee vossen werden gestrekt. In 2002 werden al 59 vossen geschoten en in 2008 – het jaar waarin quasi geen enkel broedsucces werd genoteerd in het Zwin – werden 129 afgeschoten vossen gerapporteerd. Uit wetenschappelijk studies blijkt de verhouding van de voorjaarstand ten aanzien van de najaarsstand van de vossenpopulatie één op twee te zijn. In de wetenschap dat er dus één vos op twee wordt afgeschoten kunnen we concluderen dat er in 2008 ongeveer 258 vossen in het voorjaar bevonden in de wildbeheereenheid Damme Oostkust op een werkingsgebied met een totaaloppervlakte van 10126 ha, wat overeenkomt met één vos op pakweg 40 ha. In 2002 werd in dezelfde wildbeheereenheid slechts één vos op pakweg 130 hectaren gestrekt.

In het antwoord op schriftelijke vraag N° 115 van dhr. Herman Schueremans stelt de minister dat er bezwaarlijk van een vossenpopulatie in het Zwin kan worden gesproken gezien één vos een territoriaal gebied bezet van ongeveer 200 tot 400 hectaren. Gezien het oude Zwinreservaat slechts 212 hectaren bedraagt zou er slechts één vos in voorkomen. Uit de geëxtrapoleerde cijfers van de wildbeheerdatabank blijkt dat er minstens 5 à 6 vossen voorkomen. Misschien kan dat aantal nog verhoogd worden met een aantal niet-territoriale vossen.

Op het eiland Amrum, in de Duitse Waddenzee, hadden onbekenden medio de jaren 90 een vossenkoppel uitgezet²¹. Voor de broedvogelkolonies in de natuurrezervaten 'Amrummer Odde' en 'Amrummer Dünen' had dit rampzalige gevolgen. Tijdens de strooptochten werden veel eieren gepreedeerd. Bovendien waren de vogels zo onrustig, waardoor ze vaak hun nest verlieten en het uitkipsucces fors daalde. In 1996 hadden de ongeveer 6.000 meeuwenkoppels geen nakomelingen voortgebracht. Na intensieve bejaging van het koppel – met inmiddels jongen – kon men het aantal herleiden tot één vos. Men zou denken dat één vos bezwaarlijk schade kan aanrichten aan de kolonies broedvogels. Toch stelde men in het voorjaar van 2001 vast dat de vos opnieuw een volledige broedkolonie had vernietigd. Na één nachtelijke strooptocht vond men 24 doodgebeten kokmeeuwen terug. In 2003 wisselde de laatste Amrummer vos het tijdelijke voor het eeuwige en trad de rust terug in de broedkolonies, die jaar na jaar aandikten.

Conflictsituatie met houders van neerhofdieren: Guantanamo-kippenrennen als oplossing?

Uit verschillende studies blijkt dat de vos vaak meer dieren doodt dan hij consumeert. Zo berekende Kruuk²² dat de vos slechts 5,5% van de zwartkopmeeuwen, die hij tijdens een nachtelijke plundertocht doodde, consumeerde. Dit werd eveneens tijdens een 9 jaar durende studie van Southern²³ (1985) aangetoond, waarbij er jaarlijks slechts een fractie van de gedode dieren werd geconsumeerd. Als voorbeeld zien we dat er in 1978 slechts 15,4% van de gedode ringsnavelmeeuwen werden geconsumeerd. Dit gedrag, het doden van meer dieren dan wat nodig is voor directe consumptie, is beter gekend als 'surplus killing'. Dit gedrag treedt op wanneer het instinctief jachtgedrag abnormaal sterk wordt geprikkeld wat het geval is wanneer zeer veel prooisorten op een kleine oppervlak worden waargenomen.

Gedomesticeerde dieren kunnen op dezelfde manier als wilde dieren op de aanwezigheid van een predator reageren. Dit werd onder meer bij jonge kalkoenen aangetoond die overvliegende roofvogels herkennen aan hun kenmerkende silhouet en hierop reageren door zichzelf tegen de grond te drukken (Nelissen, 1997). We kunnen hieruit afleiden dat pluimvee op de aanwezigheid van een vos zal reageren zoals wilde vogels, door weg te vluchten van de predator. Kippen zijn in een afgesloten ren echter beperkt in hun ontsnappingsmogelijkheden waardoor ze steeds in de buurt van de vos blijven rondfladderen. Dit leidt ertoe dat ook in een kippenren het 'surplus killing' gedrag van de vos wordt geprikkeld waardoor één enkele vos verschillende kippen in de ren en in één nacht kan doden.

Wildgerelateerde zoönozen: Alveolaire echinococcose

De vraag tot een intensere bejaging of bestrijding van de vos komt niet enkel vanuit de houders van neerhofdieren en bezorgde natuurliefhebbers, ook de bezorgdheid over wildgerelateerde zoönozen, zoals de vossenlintworm speelt in het debat mee. Sommige fulminant verlopende infectieziekten zijn zoönozen en zijn

²¹ *Ornithologische Mitteilunegn*, 2/1997

²² Kruuk H. 1964, *Predator and anti-predator behavior of the black-headed gull (Larus ridibundus L.)*.

²³ Southern W.E. et al. 1985, *Effects of nine years of fox predation on two species of breeding gulls*

afkomstig van bacteriën, protozoa, virussen of wormen die zijn aangepast om in een specifieke gastheer te overleven zonder daar schade aan te richten. Bij andere gastheren kunnen deze zoönozen heftige reacties teweegbrengen.

Alveolaire echinococcose blijft een zeer ernstige ziekte die gelijkenissen vertoont met agressieve leverkanker of levercirrose. De larvale stadia in de eitjes kunnen in de lever ontwikkelen tot cysten, in een later stadium kan metastase optreden met secundaire cysten in andere organen, voornamelijk in de longen en de hersenen. De incubatietijd van de aandoening bedraagt 5 à 15 jaar. Tussen 1997 en 1999 hebben wetenschappers een Europees netwerk voor de gezamenlijke surveillance van alveolaire echinococcose opgezet. Uit de resultaten blijkt dat 70% van de patiënten ook daadwerkelijk klachten - meestal kortademigheid, buikpijn en geelzucht - had, 25% niet. Meer dan 12% van de patiënten heeft op het tijdstip dat de diagnose wordt gesteld al gemetastaseerde echinococcose²⁴. Bovendien wordt door de arts niet steeds de correcte diagnose gesteld, juist omwille van die gelijkenissen met leverkanker.

De Wereld Gezondheidsorganisatie beschouwde reeds in 1990 echinococcose als de meest gevaarlijke zoönose in Europa. In 1997 bedroeg de besmettingsgradiënt in de besmette gebieden tussen 0.02 en 1.4 gevallen per 100.000 inwoners. Jaarlijks worden er in Zwitserland 5 à 10 nieuwe gevallen ontdekt, in Duitsland bedraagt dit tussen de 15 en 25 gevallen. In de periode van 1970 tot 1983 werd 75% van de 136 gevallen in Zwitserland gevonden in gebieden met een besmettingsgraad van de vossenpopulatie hoger dan 20%²⁵. Met de wetenschap dat in Wallonië de besmettingsgraad in bepaalde gebieden hoger is dan 50 %, mogen we terecht vrezen dat er inderdaad onheil op ons af dreigt te komen.

Literatuurstudie leert ons dat de vossenpopulatie verviervoudigd is in de meeste Europese landen gedurende de laatste 15 jaar, een tendens die in Vlaanderen waarschijnlijk niet anders is. Tegelijkertijd heeft het Robert Koch Instituut in München berekend dat het risico op besmetting verzevenvoudigd is gedurende de laatste 20 jaar in Duitsland. Tot slot stelt de studie van Andrew Hemphill, parasitoloog aan de Universiteit van Bern, dat het aantal besmettingen gecorreleerd is aan de dichtheid van de vossenpopulatie, Hoe hoger een populatie, hoe groter de kans dat de populatie besmet geraakt met de vossenlintworm en dus hoe groter de kans dat de mens besmet raakt.

De studie van Muriël Vervaeke²⁶ stelt dat de vossenlintworm zich geleidelijk aan vanuit Wallonië in noordwestelijke richting in Vlaanderen zou verspreiden. Gaan we de parasiet op een latente manier Vlaanderen laten veroveren en pas de alarmklok luiden als er jaarlijks 15 gevallen van humane alveolaire echinococcose bekend raken of is het tijd om het debat te voeren over een aanvaardbare vossenpopulatie in Vlaanderen om derhalve de kans op dispersie tegen te gaan? In het met lintbebouwing doorsneden Vlaamse

²⁴ EurEchinoReg: European Network for concerted Surveillance of Alveolar Echinococcosis SOC 97 20239805F01, Final report

²⁵ Eckert J. 1989, *Prevalence and geographical distribution of Echinococcus multilocularis infection in humans and animals in Europe*. WHO informal Consultation on alveolar echinococcosis (WHO/VPH/ECHIN.RES./WP/89.4)

²⁶ Vervaeke M. et al. 2003, *Echinococcus multilocularis (Cestoda, Taeniidae) in Red foxes (Vulpes vulpes) in northern Belgium*

landschap is de kans van transmissie van vos op kat of hond veel reëler in vergelijking met regio's met meer kernbebouwing. Er zullen immers altijd mensen bestaan die hun hond en kat te weinig ontwormen, waardoor de kans van herbesmetting van huisdier op huisdier/vos reëel blijft.

In landbouwmiddens bestaat bovendien een groeiende ongerustheid over de mogelijke overdracht van zoönozen op het klein- en grootvee. Zo zouden tegenwoordig besmettingen met *Sarcosporidiosis* species, *Neospora* species en *Toxoplasma* species weer meer voorkomen. De vos zou één van de mogelijke vectoren van deze zoönozen kunnen zijn. Om verder inzicht te verkrijgen in deze besmettingen ware het dus aangewezen om onderzoek sponsoren naar de mogelijke overdragers van deze protozoaire aandoeningen binnen de wilde fauna (carnivora).

Uit bovenstaand betoog blijkt de aanvaardbare bovengrens van de vossenpopulatie overschreden te zijn. Om de houders van neerhofdieren enig soelaas te bieden is een brochure uitgegeven door het INBO die de klein- en pluimveeliefhebber uitlegt hoe een Guantanamo-kippenren dient gebouwd te worden. Uit mediaberichtgeving uit de Vlaamse Ardennen bleek ook dit nauwelijks te helpen. Bovendien benadert men hierdoor slechts een deelaspect van de problematiek. Schade aan de wilde fauna, het ondermijnen van de instandhoudingsdoelstellingen door een te hoge predatiedruk en toekomstige risico's voor de volksgezondheid blijven onaangeraakt!

Bovendien grijpen steeds meer mensen naar ongeoorloofde middelen, zoals stroppen, klemmen en vergif. Vaak worden enkel de jagers met de vinger gewezen, maar ook houders van kleinvee zouden zich hiertoe vergrijpen. Deze ongeoorloofde middelen zijn niet selectief, dat wil zeggen dat ieder dier in een klem terecht kan komen, met het nodige lijden van dien. Hetzelfde geldt voor het gebruik van gifstoffen. Deze middelen zijn onder geen beding geoorloofd door de wetgever en mogen dat ook geenszins worden in de toekomst. Het gebruik ervan is wel een indicator dat het maatschappelijk draagvlak voor de vos in Vlaanderen overschreden is.

De Vlaamse wetgeving

In de meeste Europese landen zijn de wettelijke toegelaten maatregelen om vos te reguleren zeer uitgebreid. Zo komt er in deze landen bijvoorbeeld zeer beperkte schoontijd (onderbreking van de jacht mogelijk op vos) voor en mag men nachtelijk afschot uitvoeren, alsook de bouwjacht (Hunting act 2004; Bundesjagdgesetz Duitsland; Nederlandse Flora- en Faunawet). In vergelijking tot deze landen zijn de mogelijke maatregelen die men wettelijk gezien in Vlaanderen mag toepassen echter te beperkt.

In Nederland heeft de vos tussen 2002 en 2006 een volledig beschermd statuut gekregen. Na 2002 zag men een explosie van de vossenpopulatie met als gevolg een nefaste afname van de populatie weide- en akkervogels, zoals de grutto. Natuurreservaten die weleer wemelden van weide- en akkervogels waren ten

ondergang gedoemd. Tegelijkertijd steeg het aantal klachten van houders van neerhofdieren. In 2006 trok men in Nederland lessen uit deze evolutie. De Nederlandse minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Gerda Verburg, liet in een brief d.d. 29 juli 2010 aan dhr. Schueremans weten dat haar ambtsvoorganger de bejaging van de vos fel versoepeld heeft omwille van de terugloop van de weidevogelstand een helt toe te roepen. Daardoor kwam de vos op de landelijke vrijstellingslijst, werd hij ruim bejaagbaar, werd de bouwjacht buiten de schoontijd met de aardhond toegestaan en werd op provinciaal niveau de jacht met kunstmatige lichtbronnen bij nacht geregeld.

In Vlaanderen kan de vos slechts bejaagd worden vanaf 15 oktober tot en met 14 februari. Bestrijding is na voorafmelding eveneens toegestaan maar kan conform art. 20, § 4 dan weer beperkt of verboden worden. De minister verwijst vaak naar de wettelijke mogelijkheid om bijzondere jachtwachters aan te stellen op het niveau van de wildbeheereenheid. Sedert het in voege treden van het Koninklijk Besluit tot regeling van het statuut van de bijzondere veldwachters van 8 januari 2006 zijn er quasi geen nieuwe bijzondere jachtwachters aangesteld. De laatste twee decennia zijn de aantallen bijzondere jachtwachters gehalveerd. Deze ministeriële suggestie zal dus geen soelaas bieden!

Lokaas in de kastval

Vanuit de jagerij zijn er meermaals vragen gesteld geweest omtrent het al dan niet gebruiken van slacht- en vleesafval in de kastval aan diverse natuurinspecteurs en aan het hoofd van het ANB. Binnen het ANB geeft men geen eensluidend antwoord. De ene bron stelt dat slachtafval of vlees in de kastval gebruikt kan worden, de andere bron spreekt dat weer tegen.

De Artikel 19 van het jachtdecreet van 24 juli 1991 stelt: *“Het is te allen tijde verboden, op straffe van een geldboete van honderd frank tot tweehonderd frank en van een gevangenisstraf van acht dagen tot één maand, gebruik te maken van netten, stroppen, lokaas, giftige stoffen en van enig ander tuig geschikt om jaagbaar wild te vangen, te doden of om het vangen of doden van dat wild te vergemakkelijken.”*

De ene natuurinspecteur stelt dat dit volledig verboden is. De andere stelt dat wanneer spijs op een oneigenlijke manier gebruikt wordt om wild te bemachtigen of te doden, dit inderdaad onder deze definitie van lokaas valt, hetgeen dus bij wet verboden is. Wanneer bij een door de wetgever toegestaan jachtmiddel gebruik gemaakt wordt van een middel dat leidt tot een optimale werking van dat jachtmiddel, dan valt dit geenszins onder de definitie van ‘lokaas’ en wordt dit niet als verboden handeling bestempeld.

Bovendien heeft de vorige Vlaamse regering een impliciete redenering gehanteerd in het openingsbesluit en het jachtvoorwaardenbesluit. De trechtersval voor de vangst van kraaien en eksters is een middel dat de wetgever heeft toegelaten op basis van bijlage III van het Besluit van de Vlaamse Regering met betrekking tot soortenbescherming en soortenbeheer. Daarin heeft de wetgever specifiek opgenomen dat het gebruik van

slachtafval en vlees in de trecherval verboden is. De achterliggende gedachte is dat men hierdoor roofvogels zou kunnen aantrekken in de trechervallen, waardoor de trecherval een oneigenlijk gebruik krijgt.

Wanneer de wetgever het gebruik van de kastval toestaat, dan staat hij eveneens toe dat deze op een efficiënte manier kan gebruikt worden, zijnde door gebruik te maken van vlees of slachtafval. In het geval van de kastval kunnen geen roofvogels worden gevangen. Wanneer de wetgever het vlees of slachtafval in de kastval had willen verbieden dan zou dat expliciet zijn opgenomen in de wetgeving, hetgeen thans niet het geval is. Bovendien kan de kastval geen oneigenlijk gebruik meer kennen omdat sedert het in voege treden van het jachtvoorwaardenbesluit de opening, die zich thans in het maaiveld van de kastval moet bevinden, verruimd is tot 6,5 cm waardoor alle marterachtigen en egels kunnen ontsnappen.

Het Agentschap voor Natuur en Bos heeft een document uitgegeven waarin de wettelijke bestrijdingsmogelijkheden van de vos worden toegelicht: 'schade door vossen: wettelijke bestrijdingsmogelijkheden'. Daarin staat na de passus van het gebruik van de kastval een opsomming van hetgeen verboden is: "het gebruik van netten, strikken, stroppen en giftig lokaas is verboden." Er staat dus geenszins bij dat het gebruik van vlees of slachtafval verboden is.

Om klaarheid te scheppen en om rechtszekerheid te creëren, ware het dus beter dat de regelgever het gebruik van slacht- en vleesafval of dode lokdieren expliciet in de artikelen 20 en 21 van het jachtvoorwaardenbesluit zou toestaan.

Nachtelijke bejaging met kunstlicht

Gezien de vos 's nachts langs kanten, grachten, beken, in beemden en weiden foerageert is de kans om een vos te strekken 's nachts groter dan overdag. Bovendien vindt men in Vlaanderen zeer veel monoculturen, vooral grote maïslandvlakten, die jachttechnisch zeer moeilijk te bejagen zijn. Vandaar dat het ons zinnig lijkt om de meest efficiënte manier van jagen – de jacht bij nacht met kunstlicht - op de vos toe te staan in Vlaanderen. Omdat de toezichthoudende overheden (Natuurinspectie en politie) nog het onderscheid moeten kunnen maken tussen stroperij en legale nachtjacht zou dit evenwel pas toegestaan kunnen worden na voorafmelding aan de lokale politionele diensten met melding van het tijdstip van aanvang en het tijdstip van het einde van de nachtjacht.

Ruimere bejagingsperiode

Het lijkt ons zinnig om analoog met de ons omliggende landen een ruime jachtopeningsperiode te voorzien voor de bejaging van de vos teneinde de populatie te doen inkrimpen. Om de kans op voortbestaan van de vos te garanderen moet een beperkte schoontijd voorzien worden, van pakweg 15 maart tot 1 juli.

Herman SCHUEREMANS

Vera VAN DER BORGHT

Sven GATZ

Karlos CALLENS

Lydia PEETERS

Annick DE RIDDER

Gwenny DE VROE

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

- gelet op het Besluit van de Vlaamse Regering houdende vaststelling van de voorwaarden waaronder de jacht kan worden uitgeoefend van 30 mei 2008 en het Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de jachtopeningstijden in het Vlaamse Gewest voor de periode van 1 juli 2008 tot en met 30 juni 2013 van 30 mei 2008;
- gelet op nefaste invloed van de vos op de wilde fauna, zoals bewezen in diverse internationale studies;
- gelet op het stijgend aantal klachten van sier-, klein- en pluimveehouders
- gelet op de instandhoudingsdoelstellingen voor diverse habitat- en vogelrichtlijnsoorten in Vlaanderen, die slechts kunnen gehaald worden indien aan predatiecontrole wordt gedaan;
- gelet op het feit dat de vos een dier is dat vrijwel uitsluitend 's nachts foerageert;
- gelet op de rechtsonzekerheid over het gebruik van slacht- en vleesafval bij het gebruik van de kastval;

overwegende dat;

- de bejagings- en bestrijdingsmogelijkheden van de vos in de meeste Europese landen veel ruimer is dan in Vlaanderen;
- de staat van instandhouding van de vos gecatalogeerd staat als 'Least Concern' op de Rode Lijst van de International Union for Conservation of Nature;

vraagt de Vlaamse Regering:

- artikel 6, 2° van het Besluit van de Vlaamse Regering betreffende de jachtopeningstijden in het Vlaamse Gewest voor de periode van 1 juli 2008 tot en met 30 juni 2013 te wijzigen en de jacht op de vos toe te staan van 1 juli tot en met 15 maart;
- artikel 20 en 21 van het Besluit van de Vlaamse Regering houdende vaststelling van de voorwaarden waaronder de jacht kan worden uitgeoefend van 30 mei 2008 te wijzigen zodat het gebruik van slacht- en vleesafval, alsook karkassen van kleine gewervelde dieren expliciet toegestaan wordt;
- De mogelijkheid te voorzien om de vos bij nacht met kunstlicht te bejagen na voorafmelding aan de lokale politiezones van het tijdstip van aanvang en einde van de jacht ;
- In overleg met de federale regering eventuele tegenstrijdigheden met de wapenwetgeving weg te werken, teneinde men vanuit het voertuig met het kogelwapen bij nacht de vos zou kunnen bejagen;
- Onderzoek te ondersteunen over de mogelijke overdracht van protozoaire aandoeningen (door onder andere Sarcosporidiosis species, Neospora species en Toxoplasma species) van vos op klein- en grootvee.

Herman SCHUEREMANS

Vera VAN DER BORGHT

Sven GATZ

Karlos CALLENS

Lydia PEETERS

Annick DE RIDDER

Gwenny DE VROE